

**Міністерство освіти і науки України
Інститут інноваційних технологій і змісту освіти**

СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВЕ ОРІЄНТУВАННЯ

**ПРОГРАМИ ДЛЯ 5-10 КЛАСІВ
СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ДЛЯ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ**

Укладачі
кандидати педагогічних наук:
Гіренко Н.А.
Мерсіянова Г.М.

Київ-2009

Пояснювальна записка

Соціальні трансформації сьогодення диктують необхідність вирішення проблеми адаптації молодого покоління до сучасного середовища. У спеціальному навчальному закладі для розумово відсталих дітей це завдання розглядається в системі корекційних занять з соціально-побутового орієнтування. Метою навчального предмета «Соціально-побутове орієнтування» і є підготовка дітей з вадами інтелектуального розвитку до самостійного життя, організації власного побуту, шляхом формування у них відповідних знань та практичних умінь, а також навичок життєвої та соціальної компетентності: виконання норм і правил культурної поведінки в суспільстві, родині, вирішення життєво необхідних побутових завдань, а саме догляд за житлом та одягом, харчування, лікування. Формування навичок соціальної компетентності здійснюється при знайомстві учнів з умовами користування транспортом, засобами зв'язку, оволодінням елементами правової культури. Моделювання особистісних компетентностей закладені в формуванні здорового способу життя, організації та проведенні змістовного дозвілля. Саме компетентнісний підхід до вивчення предмета «Соціально-побутове орієнтування» може забезпечити підготовку школярів до свідомого і самостійного вирішення різноманітних життєвих проблем.

Даний предмет вивчається в спеціальній школі, починаючи з п'ятого класу. В кожному класі зміст матеріалу програми представлений за розділами: «Догляд за житлом», «Засоби зв'язку», «Культура харчування», «Медична допомога», «Родина. Родинні стосунки» та ін. . У кожному розділі визначені теми, зміст матеріалу, практичні роботи, екскурсії, а також вимоги до знань і умінь учнів.

Основними методами навчання є розповідь, бесіда практичні вправи, екскурсії. На заняттях необхідно використовувати різноманітні наочні засоби та моделювання життєвих ситуацій.

В більшості розділів соціально-побутового орієнтування передбачено виконання *практичних робіт*. Кожен учень повинен оволодіти основними способами догляду за одягом, приготування їжі, навчитися складати ділові папери, надавати першу медичну допомогу, прибирати житло тощо. Успішність виконання практичних завдань, як переконливо доведено наявними дослідженнями з методики навчання розумово відсталих школярів, залежить від того наскільки учні розуміють мету діяльності, зміст та засоби одержання результату. Тому, щоб навчити учнів усвідомлено виконувати практичне завдання, необхідно формувати у них уміння орієнтуватися в трудовій діяльності, планувати її, здійснювати в процесі роботи самоконтроль, застосовувати набуті теоретичні знання на практиці.

Орієнтування в завданні передбачає навчання учнів здійснювати аналіз об'єкта роботи. Планування послідовності виконання практичного завдання, на початку навчання, здійснюється вчителем, потім план учні складають в колективній бесіді. Наступним етапом є складання плану з частковою допомогою вчителя і, нарешті, самостійне планування послідовності та способу виконання практичного завдання. Значна увага приділяється додержанню учнями, в процесі практичної діяльності, санітарно-гігієнічних норм та правил безпеки праці.

Моделювання реальної ситуації (сюжетно-рольову гру) рекомендується проводити на етапі закріплення пройденого матеріалу. Відображаючи в грі конкретні життєві ситуації, учні використовують засвоєні ними знання і уміння. Вчитель організує гру і керує нею згідно плану. При цьому педагог не повинен давати прямих вказівок, як діяти в тій або іншій ситуації, а прагне ставити дітей перед необхідністю самостійно вибирати правильне рішення. При підготовці до проведення сюжетно-рольової гри, вчитель визначає текст, репліки і частину реквізиту. Моделювання реальної ситуації вимагає розділення ролей між учасниками, які вступають у відносини між собою, що знаходить віддзеркалення в діях і репліках. Моделі, які пропонуються учням, відрізняються не тільки за змістом, але й ступенем складності. Це може бути: а) ситуація за участю двох дітей які виконують 1-2 прості дії, майже без реплік; б) ситуація, в якій беруть участь декілька школярів, які виконують дії і говорять репліки; в) ситуація з вибором рішення, де задіяні кілька учнів, які висловлюють

репліки і виконують різноманітні дії. Моделювання реальної ситуації доцільно здійснювати під час вивчення таких розділів: «Культура поведінки», «Торгівля», «Медична допомога», «Установи та організації».

Проведення *екскурсій* з соціально-побутового орієнтування має бути чітко сплановане, визначені маршрут та транспортні засоби. Корисно під час екскурсії організувати спілкування з працівниками даного підприємства. Наприкінці екскурсії доцільно провести бесіду, під час якої вчитель з'ясовує, що учні зрозуміли та запам'ятали з побаченого. Екскурсія планується при вивченні таких розділів, як «Засоби зв'язку», «Торгівля», «Транспорт», «Установи та організації». Екскурсія може передувати вивченню нової теми (вступна екскурсія), в процесі такої екскурсії учні спостерігають, знайомляться з предметом наступного вивчення. Під час *поточної* екскурсії вивчений матеріал конкретизується та закріплюється. *Підсумкова* екскурсія передбачає завершення роботи над темою.

В ході екскурсії учні спілкуються зі *знайомими* людьми (під час відвідування різних служб школи, організації режимних моментів). Спілкування з *незнайомими* людьми може відбуватися як у приміщенні школи (наприклад зустрічі з робітниками виробництва), так і поза межами навчального закладу (установах та організаціях). Вступаючи в ділове спілкування з оточуючими, учні закріплюють знання, що одержали на заняттях з соціально-побутового орієнтування і розширюють свій соціальний досвід. Навчаючи учнів спілкуванню, вчитель пояснює, як правильно почати розмову, будувати запитання, розвивати діалог, одержувати відомості для виконання практичного завдання, переходити з позиції запитуючого на позицію слухаючого, враховувати одержану інформацію.

На уроках соціально-побутового орієнтування потрібно використовувати знання учнів з математики, рідної мови, географії, основ здоров'я, та ін., одержаних ними під час вивчення відповідних навчальних предметів.

Значну увагу на уроках соціально-побутового орієнтування слід приділяти розвиткові усного мовлення, практичному застосуванню знань та навичок, набутих на уроках рідної мови. На всіх етапах заняття необхідно слідкувати за повнотою усних відповідей учнів, послідовністю викладу, умінням дітей правильно будувати фразу,

речення, обґрунтувати висновок. Під час вивчення матеріалу з розділу «Працевлаштування», доцільно здійснити закріплення навичок складання ділових паперів, з урахуванням різних життєвих ситуацій, спираючись на знання і вміння, що одержані учнями на уроках рідної мови.

Деякий матеріал з соціально-побутового орієнтування учням доцільно записувати у спеціальний зошит короткі відомості, правила, рецепти, корисні поради. робити зарисовки, вклейки (готових невеликих) текстів, тощо.

Вивчення кожного розділу соціально-побутового орієнтування завершується *оцінюванням навчальних досягнень* учнів. Наприклад, у 5 класі вивчення розділу «Догляд за одягом» (6 год.) закінчується виконанням практичної роботи, в ході якої учні обґрунтовують свої дії. Щодо оцінювання навчальних досягнень, то воно може здійснюватись у різний спосіб: тести-завдання, програмовий контроль, кінцевий результат практичної діяльності, фрагменти сюжетно-рольової гри як підсумок комунікативних здібностей учнів, та ін.

Соціально-побутове орієнтування учнів повинно мати своє логічне продовження в системі *позакласної роботи*. Оскільки, лише комплексна, спільна діяльність вчителя й вихователя дозволить досягти бажаних результатів. При цьому програма з соціально-побутового орієнтування має слугувати орієнтиром для вихователя при доборі матеріалу, визначенні його тематики, обсягу й послідовності вивчення. Однак вихователь у своїй діяльності не повинен використовувати форми й методи навчання застосовані вчителем. Вихователь має здійснювати закріплення одержаних учнями знань і вмінь у процесі практичної роботи, формувати на їх основі міцні навички. Так, при опрацюванні матеріалу розділу «Догляд за житлом» вчитель навчає дітей правилам прибирання квартири, а вихователь, організовуючи діяльність учнів із самообслуговування, повторює з ними ці правила, слідує за процесом прибирання.

Зв'язок вчителя з вихователем здійснюється також при спільному проведенні окремих екскурсій і деяких підсумкових практичних занять, які можна об'єднати з позакласними заходами, що дозволить закріпити засвоєне на

практиці й одночасно перевірити, що і як сприйняли учні на заняттях. Така взаємодія навчальної та позакласної роботи сприятиме удосконаленню знань і навичок учнів, успішному застосуванню їх у побуті.

Розподіл часу на проходження програмового матеріалу і порядок вивчення тем наведений орієнтовно. Зміст деяких тем та кількість годин, відведених на них, можуть змінюватись залежно від місцевих умов. При тематичному плануванні доцільно враховуватися період року й потреби школи.

При доборі матеріалів з розділу «Установи й організації» бажано передбачити ознайомлення дітей не лише з об'єктами найближчого оточення, але й з об'єктами, що знаходяться на території, де будуть проживати учні після закінчення школи.

Практичні та теоретичні заняття з соціально-побутового орієнтування необхідно проводити у спеціально обладнаному *приміщенні* у вигляді блоку, що включає три кімнати. Це класна кімната для теоретичних занять: стіл вчителя, дошка, технічні засоби навчання, столи для проведення практичних занять. Особлива увага приділяється кімнаті, що має кухонне обладнання. Тут установлюються електричні та газові плити, мийниця для миття посуду, шафи для зберігання електроприладів, кухонного устаткування, миючих засобів, холодильник, робочі столи. Кімната-вітальня, інтер'єр якої має бути зразком смаку і відповідати сучасним естетичним вимогам. До устаткування входить також аптечка, з необхідними медичними засобами та інвентар для прибирання приміщення, збирання сміття, харчових відходів.

Для ефективного проведення уроків з соціально-побутового орієнтування потрібно мати достатню кількість обладнання та матеріалів, що забезпечить виконання практичних робіт усіма учнями з урахуванням правил безпеки і санітарно-гігієнічних норм.

Програма складена з урахуванням вікових та психофізичних особливостей розвитку учнів спеціального навчального закладу і базується на принципах систематичності, послідовності, логічного викладення матеріалу з прогнозованим результатом.

Орієнтовний розподіл годин за розділами програми

Назви розділів	Кількість годин					
	5 кл.	6 кл.	7 кл.	8 кл.	9 кл.	10кл.
Вступне заняття	1	-	-	-	-	-
Особиста гігієна	4	4	2	2	2	2
Догляд за одягом і взуттям	6	8	12	6	6	6
Культура харчування	12	16	14	14	14	14
Культура поведінки	4	4	4	4	4	4
Догляд за житлом	2	10	8	4	6	6
Транспорт	2	6	6	4	4	2
Торгівля	4	4	2	4	6	4
Родина. Родинні стосунки.	-	2	4	6	6	6
Засоби зв'язку	-	8	4	4	4	4
Медична допомога	-	4	6	6	4	4
Установи, організації, підприємства.	-	4	4	4	4	2
Бюджет родини	-	-	4	12	10	8
Працевлаштування	-	-	-	-	-	8
Всього	35	70	70	70	70	70

Програма підготовлена, доопрацьована та доповнена на основі існуючої програми з соціально-побутового орієнтування для учнів 5-10 класів спеціального загальноосвітнього закладу для розумово відсталих дітей.

Програма

№ п\п	К- сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	1	Вступне заняття Приміщення для соціально побутового орієнтування, правила поведінки в ньому. Дотримання правил безпеки і санітарно-гігієнічних вимог під час навчання.	П'ятий клас – 35 год Учень: має уявлення про обладнання приміщення для уроків соціально-побутового орієнтування, зміст навчання та правила безпеки	
2	4	Особиста гігієна Правила особистої гігієни (розширення знань). Послідовність виконання ранкового і вечірнього туалету. Догляд за волоссям (миття, зачіска). Миття голови (переодичність). Добір мила, шампуні залежно від стану волосся. Причісування волосся. Добір зачіски. Засоби боротьби з лупою..	Учень <i>має уявлення:</i> - про правила особистої гігієни для збереження і зміцнення здоров'я людини; - про догляд за волоссям, очима. <i>Знає:</i> - послідовність виконання ранкового, вечірнього туалету; періодичність і правила миття голови; засоби боротьби з лупою й випадінням волосся <i>Уміє:</i>	Уточнення та розширення уявлень про збереження та зміцнення здоров'я шляхом засвоєння правил особистої гігієни; формування наочно-дійового мислення шляхом встановлення послідовності дій при виконанні ранкового та вечірнього туалету; розвиток наочно-логічного мислення на основі підбору

3	6	Гігієна зору. Гігієна читання. Гігієна зору під час користування телевізором. Освітлення приміщенн. Охорона зору при читанні й перегляді телевізійних передач.- Догляд за одягом та взуттям Види одягу и головних уборів, їх Призначення (повсякденний, святковий, спортивний). Добирати одяг за сезоном. Повсякденний догляд за одягом (попередження забруднення, чищення). Сушіння мокрого одягу Види взуття, їх призначення, догляд за взуттям (сушіння, чищення, креми, готування сезонного взуття до зберігання). Добирання кремів для взуття. Чистити замшеве, валяне та текстильне взуття, сушити мокре взуття	виконувати ранковий і вечірній туалет; причисувати волосся й вибирати зачіску; добирати мило і шампунь. . Учень: знає види одягу, головних уборів та взуття. Учень <i>має уявлення</i>: про те , що одяг потрібно утримувати в чистоті. <i>Знає</i>: правила догляду за одягом і взуттям. <i>Уміє</i>: добирати одяг, головні убори і взуття по сезону; розрізняти одяг і взуття залежно від їх призначення (повсякденний, святковий, спортивний);сушити мокрий одяг; чистити верхній і легкий одяг, готувати його до зберігання; добирати крем і чистити шкіряне взуття; чистити замшеве, валяне текстильне взуття; сушити мокре взуття, готувати його до зберігання. Учень <i>має уявлення</i>:	миючих засобів для волосся відповідно їх властивостей; уточнення та збагачення словникового запасу назвою засобів особистої гігієни. Розширення обсягу пам'яті шляхом засвоєння видів одягу, головних уборів та взуття; розвиток операцій мислення на основі класифікації різноманітних предметів одягу за їх призначенням; розвиток аналітичного мислення на підставі визначення способів догляду за одягом та взуттям; розвиток уваги в процесі обстеження предметів одягу формування загальнотрудових умінь (планування, самоконтролю) при визначенні послідовності та виконанні чистки одягу. Уточнення та збагачення словника лексиною, що позначає назву одягу, головних уборів та взуття. .
---	---	---	--	---

4	12	Культура харчування Продукти харчування (хліб, м'ясо, овочі, фрукти). Різноманітність продуктів харчування, їх значення для здоров'я людини. Біологічна цінність основних продуктів харчування. Вітаміни в основних продуктах харчування. Приготування їжі. Сніданок. Приготування простих і комбінованих бутербродів, відварювання яєць, приготування яєчні, салату, вінегрету, заварювання чаю. Кухонні речі та прибори, посуд. Правила користування і догляду за ними. Хімічні засоби догляду за посудом. Сервірування столу до сніданку з урахуванням різного меню.	про значення продуктів харчування для здоров'я людини, про вітаміни, що містяться в основних продуктах харчування. <i>Знає:</i> види бутербродів; різні меню сніданку; правила сервірування столу до сніданку, призначення кухонних речей і посуду; санітарно-гігієнічні вимоги до процесу приготування їжі, безпечне використання хімічних засобів догляду за посудом. <i>Уміє:</i> різати ножом продукти для бутербродів, відварювати яйця, смажити яєчню, нарізати варені овочі накривати на стіл з урахуванням конкретного меню, мити і чистити кухонні речі та посуд; користуватися друкованими інструкціями до різних побутових хімічних засобів.	Збагачення та уточнення уявлень про кухонні речі та їх призначення. . Удосконалення рухової сфери шляхом відпрацювання точності, злагодженості, координованості рухів. Формування діяльності на основі визначення послідовності приготування страв до сніданку. Розвиток вмінь орієнтуватися у часі на приготування страв (відварювання яєць, нарізання салату). виховання естетичних смаків на основі сервірування столу та оформлення блюд.
5	4	Культура поведінки Осанка. Постава при ходьбі, у положенні сидячи і стоячи. Форми звертання до старших і однолітків при зустрічі та розставанні.	<i>Учень знає:</i> вимоги до осанки людини, постави при ходьбі, у положенні сидячи і стоячи; правила поведінки при зустрічі та розставанні; форми звертання з проханням, запитанням.	Корекція рухової сфери під час відпрацювання вправ вироблення правильної осанки, постави при ходьбі. уточнення активного словника висловлюваннями, які

6	2	ні. Поведінка в школі, класі, бібліотеці, їдальні. Розмова зі старшими й однолітками (форма звертання, прохання, запитання до старших і однолітків) Догляд за житлом Види житлових приміщень у місті й селі. Варіанти квартир. Житловий будинок і підсобні приміщення. Інтернат та його приміщення. Види опалення. Поштова адреса.	<i>Учень:</i> - намагається слідувати за своєю поставою, ходою, і жестикуляцією; - додержується правильної поведінки у положенні сидячи і стоячи; ввічливо та тактовно поводити себе під час розмови зі старшими та однолітками. <i>Учень знає:</i> види житлових приміщень у місті й селі та їх відмінність; поштову адресу свого будинку та школи-інтернату, види опалення. <i>Уміє:</i> писати адресу на поштових листівках	використовуються при спілкуванні : зустрічі, розставанні, звертанні з проханням та запитанням; розвиток уваги під час розмови зі знайомими і незнайомими людьми, виховання моральних якостей (доброзичливості, ввічливості, тактовності) під час звертання до старших, дівчини, жінки. Розширення уявлень про житлові приміщення, їх відмінність стосовно розташування та умов проживання; розвиток пам'яті на основі пригадування та запису домашньої адреси; виховання самостійності при написанні адреси на поштових листівках. Розширення та уточнення уявлень про різні види транспорту та його призначення; розвиток мислення шляхом встановлення причинних
	2	Транспорт Види транспорту (розширення та уточнення знань). Поїзд, електричка, автобус, тролейбус, метро, літак, велосипед та ін. Проїзд до школи-інтернату(маршрут). Транспорт у місті, селі, селищі. Поведінка у транспорті.	<i>Учень знає:</i> - види транспорту, найбільш раціональний маршрут проїзду до школи інтернату; варіанти проїзду до школи різними видами транспорту, кількість часу, витраченого на дорогу, пересадки, пішохідний маршрут; правила пересування на велосипеді. <i>Уміє:</i>	Розширення та уточнення уявлень про різні види транспорту та його призначення; розвиток мислення шляхом встановлення причинних

8	4	.Правила дорожнього руху. Оплата проїзду.	- дотримуватися правил поведінки в громадському транспорті (правила посадки, купівлі квитка, поведінки в салоні й при виході) .	залежностей під час вибору маршруту та видів пересування; розвиток уміння орієнтуватися у часі на основі визначення маршруту(пішогодного,велосипедного, громадським транспортом);
		Торгівля Види торгівлі.Магазини, їх назви, призначення, відділи, асортимент товарів. Кіоски. Ринок (відкритий, закритий), розташування продукції. Універмаги. Спеціалізовані магазини. Супермаркети та ін. Місце розташування. Обслуговуючий персонал (продавці, касири, консультанти та ін.) Порядок купівлі товарів у різних магазинах (на місцевому матеріалі). Екскурсії Екскурсії до магазинів, крамниць, на ринок.	Учень <i>знає</i>: - види торгівлі (магазини, ринки); - основні види магазинів, їх призначення, назви; - асортимент товарів у магазинах, на ринках; - назви працівників торгівлі;	- збагачення активного словникового запасу назвами транспортних засобів. Розвиток мислення на основі засвоєння інформації про різні види підприємств торгівлі та їх призначення; Розвиток мовлення на основі засвоєння нових слів-термінів стосовно видів торгівлі.
1	4	Особиста гігієна Загартовування організму (зарядка, обтирання, сезонний одяг, фізкультурні заняття). Догляд за руками (догляд за нігтя-	Шостий клас – 70 год. Учень <i>знає</i>: - правила загартовування організму, обтирання, дотримання особистої гігієни під час фізкультурних занять;	

		ми і шкірою рук). Косметичні засоби для догляду за руками (креми, ласьйони). Добір косметичних засобів (спосіб застосування, термін виготовлення) Догляд за ногами (догляд за нігтями і шкірою ніг). Косметичні засоби для догляду за ногами. Добір косметичних засобів (спосіб застосування, термін виготовлення)	- наявність косметичних засобів; - правила догляду за руками, ногами. <i>Уміє:</i> - добирати косметичні засоби для догляду за шкірою рук і ніг; - визначати спосіб застосування косметичних засобів за анотацією на упаковці; - перевіряти термін використання косметичних засобів; - мити руки, ноги, стригти нігті; - читати анотації на косметичних засобах.	Формування уявлення про санітарно-гігієнічну культуру людини шляхом засвоєння правил загартовування організму; формування причинно-наслідкових зв'язків в процесі визначення та підбору косметичних засобів уходу за шкірою відповідно їх властивостей та способу використання; розвиток естетичних смаків на прикладі дотримання правил особистої гігієни. Розвиток умінь орієнтування в письмових характеристиках до косметичних засобів.
2	8	Догляд за одягом Дрібний ремонт одягу(пришивання гудзиків, вішалок, петель і гачків, зашивання розпоротого шва). Ручні швейні голки, Розміри голок. Нитки для шиття. Підбір голок, ниток залежно від виду ремонту. Правила безпечної праці з голкою, ножицями (повторення) Прання виробів з кольорових бавовняних і шовкових тканин. Миючі засоби. Підбір миючих	<i>Учень знає:</i> правила прання виробів з бавовняних і шовкових тканин, санітарно-гігієнічні вимоги і правила безпеки при роботі з колючими і ріжучими інструментами, електронагрівальними приладами і побутовими хімічними засобами. <i>Уміє:</i> - добирати гудзики і гачки, нитки до одягу за кольором, фактурою, призначенням; - пришивати гудзики, гачки, кнопки,	Формування діяльності на основі виконання завдання за інструкцією та технологічною картою (аналізу, планування, здійснення самоконтролю); розвиток аналітичного сприймання в процесі обстеження та визначення виду ремонту одягу;

3	16	засобів з урахуванням якості тканини. Електрична праска. Правила безпечної праці з електропраскою. Прасування виробів (фартухів, косинок,серветок та ін.) з бавовняних і шовкових тканин . Культура харчування та техно - логія приготування кулінарних страв Режим харчування. Гігієна приготування їжі. Зберігання продуктів харчування і готової їжі. Приготування страв із крупи, макаронних виробів, картоплі та інших овочів, молока й молочних продуктів. Сервірування стола до вечері.	зашивати одяг по розпоротому шву; - добирати миючі засоби для прання виробів з бавовняних і шовкових тканин; - прати вироби з кольорових бавовняних і шовкових тканин; прасувати ці вироби; - знаходити інструкцію на упаковках миючих засібів. - дотримуватися безпечної праці з голкою, ножицями Учень має уявлення: про режим харчування, Знає: способи первинної і теплової обробки макаронних виробів, круп, молока і молочних продуктів, овочів; різні меню вечері; зберігання продуктів при наявності холодильника і без нього. Уміє: за інструкційною картою: відварювати макаронні вироби; варити кашу; відварювати картоплю і готувати пюре; готувати запіканки з овочів і сиру; оформляти готові страви; сервірувати стол до вечері з урахуванням різних меню.	розвиток орієнтування в способі виконання практичного завдання; виховання охайності, естетичного смаку. Розвиток уваги та пам'яті на основі запам'ятовування послідовності приготування страв за рецептом та інструкцією вчителя; формування діяльності на основі визначення послідовності. приготування страв; розвиток відчуття та сприймання на основі визначення готовності страв; формування причинно-наслідкових операцій мислення при визначенні
---	----	--	--	---

4	2	Родина Склад сім'ї учнів: імена, по-батькові, вік, місце роботи членів сім'ї. Родина: мати, батько, брат, бабуся. Особисті стосунки в родині. Походження та значення своїх імен.	Учень має уявлення: про поняття « сім'я », про склад сім'ї, а також про розподіл господарчо-побутових обов'язків між членами сім'ї. Знає: склад своєї сім'ї, імена, по-батькові, близьких родичів; місце роботи й посаду батьків; обов'язки дітей у сім'ї	енергетичної та біологічної користі страв в процесі складання відповідного меню; виховання ощадливого відношення до продуктів харчування Формування уяви про стосунки в родині на основі засвоєння ролі членів сім'ї у родині; розвиток пізнавального інтересу на основі актуалізації знань про себе, свою сім'ю, походження та значення своїх імен; виховання усвідомленого відношення до членів сім'ї, байливого ставлення до старших, відповідального ставлення до виконання своїх обов'язків у родині. Розширення уяви про місця видовищних та культурно-освітніх установ; збагачення та розширення активного словника словами привітання, звернення під час спілкування в місцях громадського користування;
5	4	Культура поведінки Поведінка в кіно, театрі, клубі, залах музею, бібліотеці та інших установах. Поведінка за столом. Користування столовими приборами серветкою, уміння сидіти за столом та красиво вживати їжу.	Учень знає: правила поведінки у видовищних і культурно-освітніх установах; правила поведінки за столом. Уміє: дотримуватися правил поводити себе у театрі, клубі, залах музею, читальному залі, бібліотеці тощо; правильно сидіти за столом, користуватися столовими приборами, серветками	
6	10	Догляд за житлом		

7	6	Гігієнічні вимоги до житлового приміщення і заходи їх забезпечення. Основні правила організації робочого місця школяра. Щоденне прибирання квартири (сухе й вологе). Пилосос. Догляд за підлогою залежно від покриття (лак, мастика, олійна фарба, лінолеум). Засоби догляду за підлогою. Догляд за кімнатними рослинами. . Транспорт Основні транспортні засоби. Користування міським транспортом. Оплата проїзду на всіх видах міського транспорту (разовий, проїзний квитки).Компостування Найбільш раціональні маршрути пересування в різні точки міста, селища, в найближчі населені пункти.	Учень <i>знає</i>: гігієнічні вимоги до житлового приміщення;; правила і послідовність проведення сухого й вологого прибирання; користування пилососом; санітарно-гігієнічні вимоги і правила безпеки при роботі з побутовими електроприладами; назви кімнатних рослин, їх розташування у помешканні, періодичність поливу, підкормки. Уміє: виконувати сухе й вологе прибирання приміщення; чистити килими, книжкові полиці, батареї; доглядати за підлогою залежно від покриття; використовувати побутові хімічні засоби; доглядати за квітами. Учень <i>знає</i>: основні наявні в місті, селі транспортні засоби; види міського транспорту; порядок придбання квитків і талонів та компостування талонів (в метро,маршрутному таксі). Уміє: вибирати найбільш раціональні маршрути при пересуванні по місту;	формування та відпрацювання навичок користування столовими приборами, Розвиток аналітичного сприймання, шляхом обстеження і визначення ступеня забруднення житла та способів його прибирання; формування причинно-наслідкових зв'язків в процесі визначення та засвоєння послідовності етапів прибирання (сухого й вологого); формування елементів самостійності під час виконання подібних або аналогічних вправ з прибирання житла; розвиток наочно-дійового мислення при виборі засобів догляду за підлогою. Розвиток пам'яті шляхом закріплення видів та відповідних назв міського транспорту;
---	---	---	--	---

8	4	. Торгівля Продовольчі та спеціалізовані магазини. Види товарів, їх можлива вартість. Придбання товарів. Ціни. Види упаковок. Розфасовка щодо виду товарів, виміри (грами, кілограми, літри,тощо) Екскурсія в спеціалізовані магазини.	купувати квитки, талони та компостувати їх. Учень <i>знає</i>: основні види продовольчих магазинів, їх відділи; види спеціалізованих магазинів; види й можливу вартість різних товарів; порядок їх придбання; види розфасовки, упаковки, виміри.. <i>Уміє</i>: добирати продукти до вечері з урахуванням різних меню; звертатися до продавця, касира; визначати кількість.	формування уявлень про способи користування міським громадським транспортом; формування просторової орієнтації на основі визначення населених пунктів міста, установа їх відстані, розробки раціонального маршруту; виховання навичок культурної поведінки у громадському транспорті (оплачувати проїзд, поступатися місцем). Розширення уявлень про види спеціалізованих магазинів та їх призначення; розвиток пам'яті шляхом закріплення знань про види продовольчих магазинів,їх відділів та асортименту товарів в них; розвиток пам'яті на основі запам'ятовування вартості продуктів під час їх придбання; розвиток усного мовлення на прикладі спілкування з працівниками магазину під час вибору товарів та їх оплаті. Розширення обсягу пам'яті на осно-
9	8	Засоби зв'язку Основні засоби зв'язку(пошта,телеграф, телефон, мобільний зв'язок). Види поштових відправлень(листи, бандеролі, посылки, грошові перекази, телеграми).	Учень <i>знає</i>: основні види зв'язку, види поштових відправлень; поштових та телеграфних послуг;функції мобільного зв'язку. <i>Має уявлення</i>: про призначення основних засобів зв'язку; про порядок відправлення	

10	4	Види листів (закриті, відкриті, прості, рекомендовані), порядок відправлення листів різних видів. Вартість пересилки. Написання адреси на конверті. Телеграф. Види телеграфних послуг. Тарифи. Заповнення телеграфних бланків. Складання тексту телеграм. Медична допомога Медичні установи: поліклініки, аптеки, диспансери, лікарні та їх призначення. Працівники медичних установ (лікарі, медичні сестри, молодший медичний персонал, реєстратори, працівники аптеки). Види медичної допомоги: «швидка допомога», обслуговування дома, амбулаторний прийом, госпіталізація. Виклик «швидкої допомоги» й лікаря додому. Екскурсія до поліклініки..	листів, посилок, бандеролей, грошових переказів, телеграм. <i>Уміє:</i> знаходити за довідником індекс підприємства зв'язку; написати адресу на конверті; складати різні тексти телеграм; заповнювати телеграфні бланки (за зразком) <i>Учень має уявлення:</i> про призначення поліклініки, аптеки, диспансеру, лікарні; про запис до лікаря; про придбання ліків; виклик «швидкої допомоги», - виклик лікаря додому; відмінність медичного обслуговування вдома від амбулаторного прийому і амбулаторного лікування від стаціонарного; лікування у санаторії і профілакторії <i>Знає:</i> види медичної допомоги; функції основних лікарів-спеціалістів. <i>Уміє:</i> записуватися на прийом до лікаря ; викликати лікаря додому; купувати ліки в аптеці.	ві відтворення видів зв'язку та їх призначення; формування мислених операцій на основі підрахунку вартості поштових та телеграфних послуг; уточнення та розширення уявлень про способи здійснення зв'язку (листування, телефон, SMS, грошові перекази, посилки); розвиток письмового мовлення шляхом уміння складати ділові папери під час заповнення бланків, написання адреси, тексту телеграм. Розширення, уточнення та конкретизація уявлень про призначення медичних закладів; розвиток наочно-логічного мислення при встановленні відмінності амбулаторного та стаціонарного обслуговування, медичної допомоги вдома; розвиток усного мовлення під час звертання по допомогу лікаря, «швидкої допомоги», придбання необхідних ліків; збагачення лексики учнів термінами що
11	4	Установи й організації		

1	2	Дитячі ясла, дитсад, школа. Центри дитячої творчості, клуби. Їх призначення. Професійні навчально-виховні заклади, групи. Екскурсія Екскурсія в центр дитячої творчості, клуб. Особиста гігієна Особиста гігієна підлітка . Раціональне харчування для забезпечення здоров'я .	Учень <i>знає</i>: види дитячих та учбових установ і їх призначення; адресу місцевого Центру дитячої творчості; гуртки і секції, що існують в ЦДТ; де можна продовжити навчання після закінчення шкіл; як звертатися до працівника клубу, ігroteки та ін.; правильно поводити себе під час гри, перегляду фільму чи журналу в читальному залі; дотримуватися правил поведінки. Сьомий клас – 70 год. Учень <i>має уявлення</i>: про значення правильного режиму життя й раціонального харчування для здоров'я підлітка. <i>Знає</i>: правила особистої гігієни підлітка	означають назву медичних установ, спеціальності лікарів; виховання уважного та дбайливого ставлення до свого здоров'я та своїх близьких. Розширення та уточнення понять про види дитячих та учбових установ, робітничих спеціальностей, які можна одержати в ПНВЗ; розширення уявлень про види та форми активного дозвілля, розвиток просторової орієнтації шляхом встановлення адреси місцевого Центру дитячої творчості та визначення шляху, яким можна до нього дістатися; засвоєння навичок культури поведінки та спілкування в громадських місцях і школі; розвиток усного мовлення під час спілкування з працівниками установ для відпочинку та присутніми. Розширення уявлень про особисту гігієну людини на підставі засво-
---	---	--	---	--

2	12	Догляд за одягом Ремонт розірваних місць одягу, штопання. Прання бавовняної білизни вручну і за допомогою пральної машини. Прасування білизни, брюк, спортивного одягу. Чищення одягу. Види послуг. Правила користування ними. <i>Прання</i> дрібних предметів з білої бавовняної тканини вручну і за допомогою пральної машини. Екскурсія до прального комбінату.	(дівчини і юнака); раціональне харчування Учень <i>знає</i>: особливості прання кольорової та білої білизни; правила користування миючими засобами; правила користування пральною машиною; санітарно-гігієнічні вимоги і правила безпеки при ремонті одягу, пранні вручну і за допомогою пральної машини; послідовність прасування одягу з різних тканин, постільної білизни, рушників, скатертин тощо; призначення і види підприємств з хімічного чищення одягу, види послуг, що ними надаються. Уміє: доглядати за одягом, оцінювати його загальний вигляд, визначати ступінь забруднення і ушкодженості; ремонтувати розірвані місця), прати білизну..	ення правильного режиму життя та навичок особистої гігієни дівчини та юнака; збагачення словникового запасу термінами, що позначають здоровий образ життя (режим, гігієна). Розвиток мисленевих операцій на підставі визначення та групування речей за видами текстилю та кольору, добирання миючих засобів відносно їх якості; розвиток аналітичного сприймання на основі обстеження та визначення забруднення одягу та його пошкодження; формування самостійної практичної діяльності з прасування білизни та предметів одягу шляхом визначення послідовності прання вручну; розвиток мовлення на основі збагачення словникового запасу назвами одягу та прикметниками, що позначають його якісну характеристику;
3	14	Культура харчування та технологія приготування кулінарних страв Приготування їжі. Обід. Закуски, перші і другі страви з овочів, рибних і м'ясних продуктів. Треті страви. Мікрохвильова піч. Будова	Учень <i>знає</i>:	

6	10	Правила поведінки в гостях. Подарунки. Види подарунків, їх вибір та вручення. Одержання подарунків Культура поведінки в кафе, ресторані. Догляд за житлом. Регулярне й сезонне прибирання житлового приміщення. Готування квартири до зими і літа. Санітарне оброблення помешкан-ня в разі необхідності. Догляд за меблями залежно від його покриття(м'яка оббивка, поліровка, лак та ін.) Прибирання приміщення, чищен-	Учень <i>знає</i>: правила поведінки при привітанні й прощанні, правила поведінки в гостях, громадському місці; вручення та одержання подарунків. Уміє: культурно поводити себе в гостях (виявляти увагу одноліткам та старшим, запрошувати на танок, підтримувати бесіду); вибирати подарунки; виготовляти прості сувеніри; вручати та одержувати подарунки; правильно поводити себе в кафе (користуватися гардеробною, робити замовлення). Учень <i>знає</i>: послідовність проведення регулярного і сезонного прибирання житлового приміщення; способи й періодичність догляду за вікнами; види миючих засобів, що використовуються при прибиранні і митті вікон; способи утеплення вікон; правила догляду за меблями залежно від їх покриття.	дбайливого ставлення до молодших дітей під час проведення з ними дозвілля. Розширення та збагачення уявлень про культуру спілкування у товаристві друзів і знайомих; формування почуття поваги до однолітків та старших на основі вибору для них відповідних подарунків, виготовлення сувенірів; виховання правил культурної поведінки на прикладі вміння вручати і одержувати подарунки; розвиток усного мовлення під час засвоєння мовного етикету при зустрічі та розставанні, під час бесіди за столом. Розвиток абстрактно-логічного мислення на основі визначення періодичності та способу прибирання квартири відповідно сезону; формування організаційних навичок практичної діяльності;
---	----	--	--	---

		ня м'яких меблів, миття дзеркал, вікон, утеплення вікон. Правила топлення печей. Миючі засоби,		
7	6	Транспорт Приміський залізничний транспорт.Приміський вокзал.Розклад руху поїздів. Напрямки. Порядок придбання квитків та посадка на приміські поїзди. Екскурсія Екскурсія на приміський залізничний вокзал.	<i>Уміє:</i> прибирати житлові приміщення; чистити меблі; мити дзеркала і скло; утеплювати вікна. <i>Учень знає:</i> призначення приміських вокзалів; порядок придбання квитків; правила посадки на приміські поїзди. <i>Уміє:</i> орієнтуватися у розкладі руху приміських поїздів;визначати напрямок руху поїзда; купувати квитки у приміських залізничних касах.	розвиток наочно-образного мислення в процесі вибору заходів і способів догляду за меблями; формування наочно-дійового мислення на основі вибору миючих засобів та пристосувань для прибирання оселі; збагачення активного словника лексиною, що позначає назву житлових приміщень, меблів та їх характеристики. Розвиток наочно-образної пам'яті на основі розширення та запам'ятовування інформації про залізничний транспорт та служби, що його забезпечують; формування умінь орієнтуватися у розкладі руху та напрямку руху поїздів на приміському залізничному вокзалі; розширення та збагачення словникового запасу лексиною, що застосовується при користуванні залізничним транспортом: вокзал, каса, білет,розклад руху,напрямок руху;
8	2	Торгівля Універмаги і спеціалізовані промтоварні магазини. Їх відділи. Призначення магазинів. Вартість деяких товарів. Порядок придбання товарів. Касовий чек.Види упаковки. Анотація, характеристика (якість, спосіб експлуатації, розмір тощо) Екскурсія	<i>Учень має уявлення:</i> про призначення промтоварних магазинів; про порядок придбання товарів, види упаковок, касовий чек на покупку; про анотацію на товар. <i>Знає:</i>	Розвиток обсягу пам'яті шляхом запам'ятовування інформації про види промтоварних магазинів та їх

9	4	Екскурсія до промтоварного магазину	асортимент деяких відділів промтоварних магазинів; вартість окремих товарів. <i>Уміє:</i> купувати деякі товари у магазині; підраховувати вартість купленого; правильно поводити себе в магазині;	відділів; розвиток уявлень на основі визначення асортименту товарів окремих відділів промтоварного магазину; формування абстрактно-логічного мислення в процесі вибору необхідного товару у відповідному відділі, з'ясування його вартості та порядку придбання.
10	6	Засоби зв'язку Види бандеролей (прості, цінні, рекомендовані). Порядок відправлення бандеролей.. Упакування. Заповнення бланків за зразком.. Екскурсія на пошту. Заповнення бланків на відправлення бандеролей.	<i>Учень знає:</i> перелік предметів, які пересилаються бандероллю; максимальна вага й вартість предметів, що пересилаються; види і способи упаковки бандеролей. <i>Уміє:</i> заповнювати бланки на відправлення бандеролей за зразком; складати опис предметів, що посилаються; упаковувати бандеролі за зразком.	Розширення та уточнення понять про види зв'язку; розвиток пам'яті на основі складання переліку та запам'ятовування предметів, що пересилаються бандероллю; формування наочно-дійового мислення шляхом визначення порядку відправлення бандеролей (складання опису, упаковки, підпис адреси, заповнювання бланків); розвиток наочно-образного мислення при визначенні ваги, відстані пересилки і вартості бандеролі та їх взаємозв'язок.
		Медична допомога Домашня аптечка. Зміст домашньої аптечки: перев'язувальні матеріали, дезинфікуючі засоби, ліки знеболюючі, термометр. Інформація про ліки на упаковці (призначення, спосіб застосування, термін придатності).	<i>Учень має уявлення:</i> про шкідливість самолікування, про домашню аптечку та її наповнюваність. <i>Знає:</i>	Формування наочно-образного мислення на основі підбору ліків та

11	4	Самолікування та його шкідливість. Лікарські рослини. Практичні роботи, екскурсія Приготування відварів й настоїв із лікарських рослин, екскурсія до аптеки. Промислові підприємства та підприємства сільського господарства Промислові підприємства, сільськогосподарські об'єкти. Форми виробництва. Види продукції. Назви робітничих спеціальностей. Зарплата. Пенсії та умови її призначення.. Стаж роботи. Екскурсії Екскурсії на промислові підприємства, на окремі сільськогосподарські об'єкти.	склад домашньої аптечки (перев'язувальні та дезинфікуючі засоби, ртутний і електронний термометр, гірчичники); правила застосування і призначення медичних засобів, що входять до складу домашньої аптечки; місцеві лікарські рослини. <i>Уміє:</i> користуватися ртутним і електронним термометром, готувати відвари і настої з лікарських рослин, знаходити на упаковках відомості про спосіб застосування, призначення, термін використання ліків. .. <i>Учень знає:</i> нові форми виробництва сільськогосподарської продукції; назви цехів і відділів, що є на підприємствах; види продукції, що випускається ними; назви; оплату праці: назви робітничих спеціальностей. <i>Уміє:</i>	лікарських трав до складу домашньої аптечки; формування діяльності на основі встановлення етапів та послідовності приготування відварів настоїв, постановки гірчичників; виховання таких рис як відповідальність, усвідомленість, поміркованість при використанні лікувальних засобів та дбайливого ставлення до свого організму —збагачення лексики термінами, що позначають назву ліків та медичних пристосувань. Розширення обсягу пам'яті шляхом засвоєння інформації про види промислових підприємств та сільськогосподарських об'єктів; формування наочно-образного мислення шляхом встановлення
----	---	---	---	--

12	4	Бюджет сім'ї Бюджет сім'ї. Джерела прибутку. Заробітна плата членів сім'ї. Прожитковий мінімум. Матеріальні потреби членів родини. Доручення на одержання зарплати. Бажання, потреби, можливості. Практичні роботи Вправи з визначення прибутку сім'ї. Складання доручення на одержання зарплати.	звертатися із запитаннями за темою екскурсії до працівників підприємств. <i>Учень має уявлення:</i> про порядок і умови одержання зарплати; види пенсії: за віком, за інвалідності, втрати годувальника; про стаж роботи. <i>Учень знає:</i> складові частини бюджету сім'ї; заробітки членів сім'ї. має уявлення про прожитковий мінімум, потреби, бажання. <i>Уміє:</i> підраховувати бюджет сім'ї; складати доручення на одержання зарплати за зразком.	специфіки виробництва, продукції, що випускається;; формування вмінь орієнтуватися в місцевості з метою визначення місцезнаходження об'єктів; розвиток усного мовлення при спілкуванні з працівниками виробництва, збагачення лексики спеціальними термінами: назви цехів, відділів, професій. Формування уявлень про джерела прибутку сім'ї та її прожитковий мінімум; розвиток наочно-логічного мислення під час виконання вправ з підрахунку бюджету сім'ї: заробітна плата, пенсія, стипендія; розвиток мовлення та письма при складанні заяв і доручень на одержання зарплати; виховання уміння співвідносити бажання і потреби зі своїми можливостями.
1	2	Особиста гігієна Догляд за шкірою обличчя. Косметичні засоби (лосьйони, креми, тощо) їх характеристика. Правила користування залежно від характеристики на упаковках. Застосування	Восьмий клас – 70 год. <i>Учень знає:</i>	

		косметичних засобів залежно від мети, стану шкіри, пори року.	правила догляду за шкірою обличчя; види косметичних засобів для догляду за шкірою обличчя і правила користування ними. <i>Уміє:</i> добирати косметичні засоби залежно від мети, стану шкіри, пори року; правильно користуватися косметичними засобами; читати рекомендації на упаковках, визначат призначення, спосіб користування, термін придатності.	Розширення обсягу пам'яті на основі відтворення і збагачення інформації про косметичні засоби догляду за шкірою; розвиток аналітичного сприймання при встановленні стану шкіри та її властивостей; формування наочно-дійового мислення під час визначення та підбору косметичних засобів залежно від особливостей шкіри та способу застосування; уточнення та збагачення активного словника назвами косметичних та парфумерних засобів; виховання дбайливого ставлення до особистої зовнішності.
2	6	Догляд за одягом Прання одягу із шерстяних і синтетичних тканин у домашніх умовах. Прасування блузок, сорочок, су – конь. Пральний комбінат. Підготовка речей до здавання для прання. Правила користування (мітка, заповнення бланків, оплата). Види послуг. Пральня самообслуговування. . Екскурсія до пральні.	<i>Учень знає:</i> правила прання і сушіння виробів із шерстяних і синтетичних тканин; правила і послідовність прасування виробів, користування пральною, види послуг; підготовку речей до здавання у пральню; пришивання міток, користування пральною самообслуговування. <i>Уміє:</i>	Формування стійких понять про окремі види тканин (шерстяні, синтетичні); формування трезвиток рухових навичок прання виробів з шерстяних та синтетичних тканин; становлення практичної діяльності шляхом засвоєння послідовності етапів здійснення ручного прання шерстяних та синтетичних виробів;

3	14	Культура харчування Приготування виробів з тіста (млинці, печиво, вареник). Консервування овочів, фруктів і ягід (квашення соління, пастеризування.). Приготування варення. Складання меню сніданку, обіду, вечері, на день, на тиждень. Практичні роботи Приготування млинців, печива та інших виробів з тіста. Консервування овочів, фруктів, ягід.Вправи у складанні меню.	прати і сушити вироби з шерстяних і синтетичних тканин; прасувати сорочки, блузки, сукні; заповнювати бланки для здавання білизни в пральню. Учень має уявлення: про вироби з тіста. Знає: способи й послідовність приготування виробів з тіста, консервація овочів фруктів і ягід (квашення, соління, пастеризування). Уміє: готувати вироби з тіста за рецептами; оформляти ці вироби; консервувати овочі, фрукти, ягоди за рецептами; варити варення; складати меню сніданку, обіду й вечері, враховуючи наявність продуктів і правила раціонального харчування; користуватися посібниками з кулінарії.	формування наочно-логічного мислення шляхом визначення властивостей тканин і, на цій підставі, здійснення правильного прасування; розширення та уточнення уявлень про правила користування пральною Формування наочно-дійового мислення під час визначення та засвоєння послідовності етапів приготування виробів з тіста, консервування; удосконалення рухових навичок на основіобробки фруктів та овочів, що готуються для консервування; формування вмінь орієнтуватися у часі з метою визначення тривалості приготування окремих блюд; виховання свідомого засвоєння необхідності додержуватися санітарно-гігієнічних правил під час приготування їжі.
4	6	Сім'я. Догляд за немовлям. Догляд за немовлям (годування із соски і ложечки, купання, одягання пеленання, прибирання постелі, правила утримання дитячого посуду, іграшок).	Учень знає: правила й періодичність годування	Уточнення й розширення уявлень дітей про сім'ю; формування та удосконалення навичок догляду за

5	4	Практичні роботи Вправи у купанні, одяганні, пеленанні ляльки; миття дитячого посуду, іграшок.	дитини із соски, і ложечки, купання дитини; послідовність одягання і пеленання немовля; санітарно-гігієнічні вимоги до утримання дитячої постелі, посуду, іграшок.	немовлям; формування діяльності шляхом визначення та засвоєння послідовності одягання, пеленання немовляти; розвиток у школярів відчуття часу на основі визначення періодичності годування немовля; виховання у учнів бажання турбуватися про молодших членів сім'ї.
6	4	Культура поведінки Культура спілкування юнака й дівчини при знайомстві, у громадських місцях, вдома Зовнішній вигляд молодих людей. Косметичні засоби. Прикраси, зачіска, одяг (добирати враховуючи вік, характер майбутнього заходу. Догляд за житлом Прибирання кухні, санвузла, догляд за ванною, унітазом, раковинами. Миючі засоби, що використовую-	<i>Уміє:</i> купати, одягати, пеленати ляльку; годувати ляльку з ложечки чи з соски. <i>Учень знає:</i> правила поведінки юнака і дівчини при знайомстві, у громадських місцях вдома; вимоги до зовнішнього вигляду молодих людей. <i>Уміє:</i> ввічливо поводити себе при знайомстві, у громадських місцях (в кіно, на танцях і т.і.), вдома; додержуватись правил особистої гігієни, добирати косметичні засоби, прикраси, зачіску, одяг відповідно виду майбутнього заходу (збори, відвідання театру, танці, турпоход тощо)..	Формування вміння дбайливо ставитись до себе, до своєї зовнішності, розвивати естетичний смак; виховання навичок культурного спілкування на прикладі доброзичливого та ввічливого ставлення до однолітків; корекція морально-етичних норм; розвиток усного мовлення на основі розширення інформації про мовний етикет, розширення та збагачення лексики словами подяки, вітання, вибачення.

7	4	ться при прибиранні кухні й санвузла (назви, види упаковок). Інструкції до миючих засобів (призначення, спосіб застосування, застереження) на упаковках. Транспорт Міжміський залізничний транспорт. Вокзали. Довідкова служба вокзалів. Розклад руху поїздів. Види пасажирських вагонів. Правила перевезення багажу. Придбання залізничних квитків. Камера зберігання багажу (види камер, місце знаходження, термін зберігання, вартість) Екскурсія Екскурсія на залізничний вокзал.	Учені <i>знає</i>: Правила і періодичність прибирання кухні і санвузла; миючі засоби, що використовуються при прибиранні кухні, санвузла. Уміє: Мити кахельні стіни, чистити раковини; користуватися друкованими інструкціями до миючих засобів, що використовуються при прибиранні кухні й санвузла. Учень <i>має уявлення</i>: про призначення вокзалів і основних служб вокзалів; про порядок придбання залізничних квитків (купівля в касі, замовлення по телефону і за допомогою листівки); про порядок здавання і одержання багажу у камері схову.	Формування стійких понять про устаткування службових приміщень житла; формування наочно-дійового мислення на основі визначення та засвоєння етапів прибирання кухні, санвузла, користування інструкціями до миючих засобів; формування елементів самостійності на основі вибору миючих засобів відповідно їх призначення; розвиток уміння орієнтуватися у часі шляхом встановлення періодичності прибирання; виховання у дітей бережливого ставлення до свого будинку, бажання підтримувати чистоту та порядок в ньому. Формування стійких уявлень про призначення вокзалів та їх служб; розвиток пам'яті на основі засвоєння та відтворення інформації про залізничний транспорт та його функції; формування вмінь користуватися службами вокзалу; розвиток зв'язного мовлення під час звертання до каси та довідково-
---	---	--	---	---

8	4	Торгівля Універмаги, спеціалізовані магазини (книгарні, спортивні магазини, тканини, взуття, одяг тощо), продовольчі магазини. Вартість основних промислових та продовольчих товарів. <i>Практичні роботи, екскурсія</i> Екскурсія в різні магазини. Вправи у рахуванні вартості покупок.	<i>Знає:</i> види пасажирських вагонів (загальний, плацкартний, купейний, м'який); правила перевезення багажу; види довідкових служб; види камер схову; строки і вартість зберігання багажу. <i>Уміє:</i> купувати квитки у залізничній касі; користуватися розкладом руху поїздів. <i>Учень має уявлення:</i> про призначення універсамів, універмагів і спеціалізованих магазинів. <i>Знає:</i> асортимент товарів у різних магазинах; вартість основних продовольчих і промислових товарів. <i>Уміє:</i> вибирати покупку, визначати придатність товару (термін зберігання, тощо), підраховувати вартість покупок; культурно поводити себе в магазині.	го бюро і діяти відповідно одержаним відомостям; виховання у учнів уміння самостійно та усвідомлено вирішувати проблемні питання: як придбати необхідний квиток, що робити коли запізнився на потяг, у камері схову не приймають багаж. Розвиток пам'яті на основі відтворення назви відділів магазину та асортименту товарів в ньому; розвиток уваги на основі обстеження продуктів споживання та визначення їх якості і терміну придатності; розширення уявлення про ціни на товари. ; Розширення та уточнення уявлень
9	4	Засоби зв'язку Телефон. Користування міським телефоном-автоматом, квартирним телефоном. Користування телефонним довідником. Культура розмови по телефону. Виклик мі-		

10	6	ліції, пожежної, аварійних служб при витоку газу, пошкодженні водопроводу, несправності електромережі; одержання довідок по телефону, служба точного часу («Годинник, що говорить»). Мобільний зв'язок. Міжміський телефонний зв'язок. Порядок користування автоматичним телефонним зв'язком. Заовлення міжміської телефонної розмови. Тарифи на телефонні розмови. Екскурсія Екскурсія на переговорний пункт, до магазину мобільного зв'язку. Медична допомога Перша допомога при ранах. Зупинка кровотечі. Види пов'язок. Перша допомога при забоях, вивихах, переломах. Судинна недостатність. Непритомність, колапс. Перша допомога.	<i>Учень знає:</i> правила користування міським телефоном-автоматом, домашнім телефоном; правила користування телефонним довідником; де знайти номери телефонів термінового виклику(пожежної служби, аварійних служб, міліції і т.ін.); функції й види міжміського телефонного зв'язку; правила користування автоматичним телефонним зв'язком; тарифи на телефонні розмови у денний і вечірній час, вихідні дні, залежність оплати від дальності відстані. <i>Уміє:</i> пояснити причину дзвінка по телефону термінового виклику; одержувати по телефону довідки, дізнаватися про час; культурно розмовляти по телефону; користуватися мобільним зв'язком, апаратом. <i>Учень знає:</i> Правила зупинки кровотечі; оброблення рани і накладання	про види телефонного зв'язку; формування вмінь користуватися міжміським телефоном (робити замовлення, встановлювати тариф); формування вмінь викликати служби допомоги (медичної, пожежної, міліцію), користуватися довідником; вдосконалення навичок культури спілкування, розвиток вміння висловити свою думку, слухати відповідь, адекватно діяти. Розширення обсягу пам'яті на основі засвоєння інформації про види травм; формування
----	---	---	---	---

11	4	Практичні роботи, екскурсія. Ознайомлення з травматологічним пунктом. Установи та організації Підприємства побутового обслуговування: «Служба побуту», «Ремонт житла» та інші. Види послуг. Правила користування послугами. Професії працівників. Розклад роботи, Термін виконання замовлення, вартість виконання замовлення. Екскурсія Екскурсія на підприємство побутового обслуговування населення.	пов'язки, заходи попередження ускладнень після мікротравм; надання першої медичної допомоги при сильних забоях (спокій, компрес), при розтягненнях та вивихах (спокій і фіксація кінцівок за допомогою пов'язки чи тимчасової шини). Надання першої допомоги при непритомності (свіже повітря, нашатир). <i>Вміє:</i> обробляти рани і накладати пов'язки <i>Учні мають уявлення:</i> про призначення підприємств побутового обслуговування населення та види послуг. <i>знають:</i> місцезнаходження підприємств побутового обслуговування; види послуг; правила користування послугами; професії працівників підприємств. <i>Уміє:</i>	наочно-дійового мислення шляхом встановлення виду травми; формування стійких понять про необхідність додержання санітарно-гігієнічних вимог під час надання невідкладної медичної допомоги; виховання таких якостей як співчуття та взаємодопомога. Збагачення та уточнення уявлень про підприємства побутового обслуговування та їх специфіку; розвиток просторової орієнтації шляхом визначення місцезнаходження підприємств побутового обслуговування; розвиток усного мовлення під час спілкування з працівниками служби побуту; формування вміння вести змістовну бесіду, одержувати
12	12	Бюджет сім'ї		

1	2	Основні статті витрат (харчування, утримання житла, придбання одягу і взуття, культурні потреби, допомога родичам). Витрати на харчування. Книга витрат. Планування витрат на день, на два, на тиждень, з урахуванням бюджету і складу сім'ї. Великі покупки (одяг, меблі, взуття тощо). Практичні роботи Вправи у веденні книги витрат, плануванні витрат на день, два, тиждень (на конкретних прикладах). Вправи у плануванні великих покупок (на конкретних прикладах). Особиста гігієна Шкідливість куріння. Шкідливість алкоголю.	звертатися із запитаннями, проханнями до працівників побутового обслуговування. Учень <i>знає</i>: основні статті витрат у сім'ї; облік витрат; спосіб планування великих покупок; приблизну вартість основного одягу, взуття, меблів тощо. Уміє: підраховувати витрати; планувати витрати на день, два, тиждень з урахуванням бюджету сім'ї; планувати великі покупки. Дев'ятий клас – 70 год.	відповідь на запитання, приймати відповідне рішення. Формування стійких понять про сімейний бюджет та основні види витрат у родині; розвиток наочно-логічного мислення шляхом визначення та планування великих покупок відповідно матеріальних можливостей сім'ї; виховання у учнів вміння усвідомлювати власні потреби, співвідносити їх із можливостями сімейного бюджету. Уточнення та розширення уявлень про шкідливість алкоголю та курін-
---	---	---	--	--

2	6	Догляд за одягом та взуттям Вибір одягу та взуття при купівлі. Розміри одягу та взуття. Інструкції на упаковках. Гарантійні строки носіння, умови повернення. Журнал мод. Систематичний догляд за одягом і взуттям (щоденний, сезонний). Види плям: фруктові, від олії, фарби, крові, молока, шоколаду, кави, Виведення дрібних плям з одягу в домашніх умовах (засоби, правила виведення). Техніка безпеки при користуванні засобами для виведення плям. Практичні роботи, екскурсії Екскурсія в спеціалізований мага-	<i>Учень має уявлення:</i> про шкідливість куріння для курців і оточуючих; про шкідливий вплив алкоголю на організм людини; про соціальні наслідки, до яких призводять погані звички. <i>Знає :</i> про необхідність боротьби з курінням. <i>Учень має уявлення:</i> про підбір одягу та взуття відповідно до потреб та естетичних смаків; про дію засобів виведення плям на різні види тканин. <i>Знає :</i> розміри одягу та взуття, гарантійні строки носіння, правила повернення; засоби виведення плям у домашніх умовах; санітарно-гігієнічні вимоги і правила техніки безпеки при роботі із засобами для виведення плям. <i>Вміє :</i> добирати одяг та взуття відповідно; користуватися журналом мод;	ня для здоров'я людини; формування причинно-наслідкових зв'язків на основі розуміння шкідливого впливу алкоголю й куріння на здоров'я підлітка та необхідність узв'язку з цим, боротися з ними; формування вмінь усвідомлено та відповідально ставитись до власного здоров'я та вести здоровий спосіб життя. Формування дбайливого ставлення до себе та своєї зовнішності шляхом систематичного догляду за предметами свого одягу; формування уявлень про зовнішню та внутрішню привабливість; формування наочно-логічного мислення в процесі визначення та підбору одягу і взуття за розміром; формування усвідомленого ставлення до власних потреб та бажань і співвідносити їх зі своїми можливостями в процесі придбання одягу в магазині;
---	---	---	--	--

3	14	зин, визначення розмірів одягу і взуття, примірювання одягу та взуття. Культура харчування Основні компоненти їжі та їх роль у харчуванні дитини. Харчування дітей ясельного віку. Дієтичне харчування. Дитяче харчування: види упаковок, рекомендації на упаковках. Готування страв для дітей ясельного віку.	раціонально вибрати товари, враховуючи їх призначення і власні можливості; виводити плями різними способами; користуватися інструкціями на упаковках різних засобів.	виховання естетичного смаку на основі добирання вбрання за журналом мод; розвиток практичних навичок догляду за одягом (виведення плям, чистка).
4	6	Сімейні стосунки Шлюб і сім'я. Правові основи шлюбу. Функції сім'ї. Морально-етичні основи шлюбу. Конфліктні ситуації. Гігієна шлюбу.	Учень має уявлення: Про дитяче та дієтичне харчування. Знає : основні компоненти їжі; меню дитини ясельного віку. Вміє : скласти меню для дитини ясельного віку; готувати окремі страви для дітей ясельного віку; читати вказівки, рекомендації на упаковках для дитячого та дієтичного харчування. Учень має уявлення:	Розширення уявлень про харчування дітей ясельного віку; розвиток та становлення практичної діяльності на основі виконання рекомендацій, що надаються у рецептах дитячого та дієтичного харчування. Уточнення та розширення уявлень про сім'ю та сімейні відносини; формування стійких понять про

5	4	Культура поведінки Правила спілкування. Прийом гостей.	про правові основи шлюбу, морально-етичні основи вступу в шлюб, що таке сім'я і її функції. <i>знає :</i> про різні ситуації стосунків між молодими людьми морально-етичного характеру; про конфліктні ситуації <i>Учень знає :</i> правила суспільного співжиття; правила прийому гостей (правила поведінки господарів при зустрічі, розставанні, під час візиту). <i>Уміє :</i> зустрічати гостей, ввічливо поводити себе під час прийому гостей; аналізувати вчинки людей і давати їм правильну оцінку.	правові та морально-етичні основи шлюбу; виховання позитивного ставлення до сім'ї, сімейних традицій, турботливого ставлення до її членів; формування умінь аналізувати конфліктні ситуації, давати їм оцінку, знаходити взаємопорозуміння; розширення уявлень про санітарно-гігієнічну культуру молоді, гігієну шлюбу, здоровий спосіб життя. Вдосконалення навичок культури спілкування на прикладі зустрічі та прийому гостей; розвиток логічного мислення на основі аналізу різних ситуацій та поведінки людей; формування навичок мовного етикету: вміти вислуховувати, говорити змістовно; активізувати мовлення словами подяки, вітання, вибачення. Розвиток просторової орієнтації на площі квартири з метою раціональ-
6	6	Догляд за житлом Раціональне розташування меблів у квартирі. Інтер'єр: добір штор, тюлі, світильників. Призначення кімнат. Частковий ремонт квартири (побілка стелі, замазування щілин, фарбування рам, дверей, підлоги). Дрібний ремонт (вбивання цвяхів,		

		вкручування шурупів). Практичні роботи Вправи у раціональному розташуванні меблів, доборі деталей інтер'єра.	Учень <i>знає</i> : правила розташування меблів у квартирі (з урахуванням розміру і особливості площі, призначення кімнат, наявність меблів); вимоги до добору штор, занавісок, світильників та інших деталей інтер'єра; правила збереження житлового фонду; <i>Уміє</i>: розташовувати меблі в квартирі (на макеті); добирати деталі інтер'єра; готувати побілку, замазку за рецептами на упаковках; готувати двері, рами для фарбування.	ного розташування меблів; розвиток наочно-образного мислення при доборі меблів в кімнатах, відповідно до їх призначення; виховання естетичних смаків як складової культури; формування уміння естетично сприймати різні об'єкти інтер'єра квартири: занавіски, світильники; розвиток естетичної спостережливості; становлення діяльності в процесі виконання часткового ремонту квартири;
7	4	Транспорт Міжміський автотранспорт. Автовокзал. Основні автобусні маршрути. Розклад руху автобусів. Придбання квитків. Вартість проїзду. Водний транспорт. Основні маршрути. Розклад. Придбання квитків. Вартість проїзду. Екскурсія Екскурсія на автобусну станцію чи в порт.	Учень <i>має уявлення</i>: про призначення міжміського автовокзалу, річкового й морського порту <i>Знає</i>: основні автобусні маршрути; основні маршрути водного транспорту. <i>Уміє</i>: користуватися розкладом; визначати вартість проїзду; купувати вток;	Розширення та засвоєння стійких уявлень про водний та автотранспорт та його функції; розвиток просторової орієнтації в процесі визначення автобусного маршруту відповідно цілі поїздки; розвиток наочно-дійового мислення при формуванні умінь користуватися розкладом, касою, службою довідки на вокзалі; вдосконалення навичок культури спілкування на прикладі звернення по допомогу до довідкової служби,
8	6	Торгівля Ринок. Роль ринку у забезпеченні населення продуктами харчування		

		й реалізації сільськогосподарських продуктів. Відділи ринку. Ціни на товари. Правила торгівлі на ринку. Права поживача. Екскурсія Екскурсія на ринок.	звертатися за довідкою. Учень має уявлення: про призначення ринку. Знає: відділи ринку; ціни на окремі товари; правила торгівлі на ринку; права споживачів. Уміє: добирати покупки відповідно до своїх потреб і можливостей; ввічливо звертатися до продавця; підраховувати вартість покупок.	розвиток усного мовлення. Розширення обсягу пам'яті на основі відтворення інформації про сферу торгівлі на прикладі ринку; збагачення, уточнення та конкретизація уявлень про види товарів на ринку і їх ціну; формування наочно-логічного мислення шляхом визначення ціни на продукти та усвідомлено співвідносити їх зі своїми можливостями; формування навичок культури спілкування, збагачуючи лексику учні словами звернення, вибачення, подяки.
9	4	Засоби зв'язку Посилки. Види упаковок. Правила упакування і відправлення. Заповнення бланків. Вартість відправки посилок. Грошові перекази. Види переказів (поштові, телеграфні). Заповнення бланків. Вартість відправлення переказів. Комп'ютер, як засіб зв'язку (факси, інтернет). Екскурсія до поштового відділення.	Учень знає: перелік предметів, які дозволено відправляти в посилках; види упакування і відправлення посилок; види грошових переказів, їх вартість; Уміє: упаковувати предмети за зразком, заповнювати бланки для відправлення посилок, надписувати посилку за	Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування інформації про види поштових, телеграфних та інших видів зв'язку; розвиток наочно-логічного мислення при визначенні вартості посилок відповідно до її ваги та відстані пересилки; розвиток письмового мовлення в процесі запов
10	4			

11	4	Медична допомога Перша медична допомога при нещасних випадках (опіках, обмороженні, отруєнні, тепловому і сонячному ударах). Перша допомога потопаючим. Глистяні захворювання і заходи їх запобігання. . . Установи та організації Міська і сільська Ради. Виконкоми міських і сільських Рад. Їх функції, відділи Екскурсія Екскурсія у виконком міської чи сільської Ради.	зразком; заповнювати бланки поштового й телеграфного переказів за зразком.. Учень <i>знає</i>: прийоми надання першої допомоги при нещасних випадках (правила обробки ураженої при опіках ділянки шкіри, промивання шлунка при отруєнні, заходи при обмороженні різних ступенів, при сонячних і теплових ударах); види глистяних захворювань і заходи їх попередження. Уміє: надавати першу допомогу при опіках, обмороженні; надавати першу допомогу потопаючому.	-нення бланків, складання переказів. Розширення та засвоєння уявлень про види першої медичної допомоги; формування діяльності шляхом визначення послідовності та засвоєння правил надання першої медичної допомоги при нещасних випадках; виховання навичок співчуття та емпатичної взаємодії відносно людей, які потребують допомоги; надання медичної допомоги. Розширення обсягу пам'яті на основі відтворення та збереження
12	10			

1	2	Бюджет сім'ї Утримання житла: - оплата житлової площі; заповнення квитанцій; - оплата комунальних послуг; заповнення квитанцій; - оплата за електроенергію (зняття показників лічильників; підрахунок вартості витраченої електроенергії; заповнення квитанцій; - плата за газ (зняття показників лічильника, підрахунок вартості спожитого газу; заповнення квитанцій); - плата за користування квартирним телефоном. Практичні роботи Заповнення квитанцій на оплату житлової площі та комунальних послуг. Зняття показників лічильників, підрахунок вартості витраченої електроенергії та газу. Заповнення квитанцій Особиста гігієна	<i>Учень має уявлення:</i> Про органи місцевого самоврядування. <i>Знає:</i> адресу місцевого виконкому; функції деяких відділів виконкому. <i>Учень знає:</i> розмір квартплати; розмір і порядок внесення плати за телефон; періодичність оплати житлової площі й комунальних послуг; тарифи на електроенергію і газ. <i>Уміє:</i> знімати показники лічильника і підраховувати вартість витраченої електроенергії і газу; заповняти квитанції за зразком.	інформації про органи місцевого самоврядування; формування навичок соціальної компетентності шляхом визначення функцій окремих відділів виконкому. Розвиток аналітичного мислення на основі визначення показників лічильників та співвідносити їх з попередніми даними; виховання в учнів ощадливого відношення до енергоресурсів та співвідносити їх вартість з власними можливостями.
---	---	--	--	--

2	6	Випадкові статеві стосунки. Їх наслідки. Наркотична залежність. Догляд за одягом та взуттям Стиль одягу, використання одягу за призначенням, оздоблення одягу. Оновлення одягу (заміна дрібних деталей). Характеристика догляду за текстильними матеріалами. Практичні роботи Розпізнавання стандартних знаків догляду за текстильними виробами.	Десятий клас – 70 год. <i>Учень має уявлення:</i> про небезпечність випадкових статевих стосунків; про венеричні захворювання; про шкідливість наркотичних речовин; про СНІД – чуму ХХІ сторіччя. <i>Знає:</i> про культуру статевих стосунків; про необхідність боротьби з наркоманією; про способи поширення СНІДу. <i>Учень має уявлення:</i> про стиль одягу; моду на одяг; про види оздоблення одягу; про характеристику догляду за текстильними виробами. <i>Знає:</i> назви елементів одягу; способи оновлення одягу за допомогою дрібних деталей; види оздоблення одягу;	Формування усвідомленої поведінки у колі оточуючих людей; розвиток уявлень про змістовне проведення вільного часу, формування навичок здорового способу життя. Формування наочно-логічного мислення шляхом добирання одягу за призначенням; розвиток естетичного смаку, як складової культури: слідкувати за модою, підбирати оздоблення одягу; формування понять про зовнішню і внутрішню привабливість людини.
---	---	--	--	--

3	12	Культура харчування Національні страви. Приготування національних страв. Повсякденні та святкові страви. Меню святкового столу. Обрядова їжа. Сервірування святкового столу Практичні роботи Приготування національних страв: повсякденних, святкових, обрядових; складання меню святкового столу.	стандартні знаки характеристики догляду за текстильними виробами. <i>Уміє:</i> використовувати одяг за призначенням (робоча, ділова, вечірня, спортивна); добирати одяг (по стилю, моді, оздобленню) відповідно віку; користуватися журналами мод; читати стандартні знаки характеристики догляду за текстильними виробами. <i>Учень має уявлення</i> про різницю між святковою і обрядовою їжею. <i>Знає:</i> способи приготування національних страв; відмінності у меню святкового столу; правила сервірування святкового столу. <i>Уміє:</i> готувати національні страви за рецептами; сервірувати святковий стіл; готувати окремі обрядові страви за рецептами. <i>Учень має уявлення:</i> про основи сімейних стосунків, сі-	Розвиток пам'яті на основі збагачення і відтворення інформації про національні свята і обряди; формування наочно-дійового мислення шляхом знайомства з національними та обрядовими стравами; виховання у учнів почуття поваги до національних традицій через свята, обряди, приготування національних страв; виховання естетичного смаку під час сервірування святкового столу, складання святкового меню. Формування позитивного ставлення до сім'ї і своїх обов'язків в ній: турбуватися про сім'ю, її членів, відповідально відноситись до виконання
4	6	Сімейні стосунки Сім'я. Обов'язки членів сім'ї. Морально-етичні норми. Сімейні традиції, дозвілля та відпочинок		

5	4	Культура поведінки Товаришування і дружба. Любов як вище людське почуття.	мейні традиції, організацію дозвілля і відпочинку в сім'ї; про морально-етичні норми стосунків у сім'ї; про обов'язки членів сім'ї; про розподіл господарчо побутових обов'язків між членами сім'ї. .	домашніх обов'язків; формування логічного мислення шляхом встановлення причинно наслідкових зв'язків в процесі з'ясування та аналізу різних ситуацій; виховання дбайливого ставлення до сімейних традицій, реліквій, домашніх свят.
6	6	Догляд за житлом Художнє оформлення інтер'єру (освітлення сучасної квартири, колір у квартирі, шпалери та художній текстиль, твори мистецтва). Частковий ремонт у квартирі (оздоблення стін шпалерами). Практичні роботи Вправи у розташуванні центрального та місцевого освітлення у	Учень має уявлення: про сутність товаришування і дружби як форм моральних відносин між людьми; взаємозв'язок дружби і товаришування; норми поведінки, які регулюють відносини дружби, сутність кохання як найвищого людського почуття здатного збагатити людину духовно. Уміє: розрізняти такі поняття як товаришування, дружба, кохання. Учень знає: правила розташування світильників у	Формування уявлень про значення дружби і товаришування у людських стосунках; виховання уміння ставитись до інших доброзичливо, з повагою, бути відповідальним у дружніх взаєминах; формування уявлень про любов як почуття, що відображає духовний рівень культури особистості. Формування естетичного смаку під час оформлення інтер'єру шляхом підбору кольорової гами шпалер, текстилю, розташування освітлення;

7	4	квартирі; підборі кольору кімнати залежно від розташування та функціонального призначення; підборі шпалер . Транспорт Авіатранспорт. Аеровокзал Маршрути літаків. Порядок придбання квитків. Вартість проїзду. Служби аеровокзалу Екскурсія Екскурсія в аеропорт чи в касу Аерофлоту.	квартирі; розташування побутової техніки – телевізор,DVD; правила підбору кольору залежно від розташування кімнати та призначення; види шпалер; способи наклеювання шпалер. <i>Уміє:</i> створювати затишок у кімнаті;; раціонально підібрати шпалери ; виконувати правила безпеки при користуванні електропобутовою технікою.	виховання почуття прекрасного шляхом сприймання творів мистецтва, як складової загальнолюдської культури.
8	6	Торгівля Оптова та роздрібна торгівля. Права споживачів. Організація захисту прав споживачів. Екскурсія на оптову базу до магазину.	<i>Учень знає:</i> призначення авіатранспорту, основні маршрути літаків; розклад служби аеровокзалу; порядок придбання і повернення квитків; правила посадки в літак; вартість проїзду. <i>Уміє:</i> орієнтуватися у розкладі; визначати маршрут, придбати квиток	Розвиток пам'яті на основі засвоєння інформації про служби аеровокзалу та їх функції; Розвиток діяльності на основі вмінь орієнтуватися у розкладі, визначати маршрут, оплачувати вартість проїзду; Формування вмінь орієнтуватися у видах оптової та роздрібно торгівлі;; виховання вміння співвідносити

9	4	Засоби зв'язку Правила поштових відправлень (листи,бандеролі,посилки,грошові перекази,телеграми) за межі України. Заповнення бланків. Вартість. Повторення, узагальнення знань. Практичні роботи Написання адреси на конвертах; заповнення бланків для відповідних поштових відправлень (бандероль, посылка, грошовий переказ).	Учень має уявлення: про оптову і роздрібну торгівлю; про захист прав споживача. Знає: правила купівлі товарів на оптових базах; права споживачів. Уміє: добирати покупки відповідно до своїх можливостей; вибирати торгівельний заклад для покупки товарів..	свої бажання та матеріальні можливості .
10	4	Медична допомога Інфекційні захворювання і заходи щодо їх попередження. Догляд за хворими: одягання, умивання, годування хворого (дорослого, дитини) вимірювання температури, наклад-	Учень знає: вартість конвертів для листів за межі України; правила написання адреси на різних поштових відправленнях за межі України; правила упаковки поштових відправлень. Уміє: написати адресу на різних поштових відправленнях за зразком; заповнювати бланки поштових відправлень за межі України за зразком. Учень має уявлення:	Розширення уявлень про засоби зв'язку та правила поштових відправлень які здійснюються за межі України; розвиток письмового мовлення на прикладі написання адреси та заповнення бланків щодо поштових відправлень за межі України. Розширення та уточнення уявлень

11	4	дання гірчичників перестиланні постелі лежачого хво рого. Листок непрацездатності. Установи та організації Обласна, районна державна адміністрація. Екскурсія Екскурсія у районну держадміні-страцію. Бюджет сім'ї Витрати на задоволення культурних потреб і деякі поточні витрати (квитки в кіно, театри, дискотеку, проїзд, предмети особистої гігієни, ремонт взуття, одягу). Економія у домашньому господарстві. Заощадження. Призначення заощаджень. Зберігання грошей у банку. Види вкладів.	про кишкові інфекційні захворювання; про повітряно-крапельні інфекції; шляхи поширення інфекції. <i>Знає:</i> заходи щодо попередження інфекційних захворювань; правила догляду за хворими; умови звільнення від роботи (через хворобу, по догляду за хворим. <i>Уміє:</i> одягати, вмивати, годувати хворого(дорослого, дитину); вимірювати температуру; перестеляти постіль лежачого хворого. <i>Учень знає:</i> адресу райдержадміністрації; функції деяких відділів держадміністрації. <i>Учень має уявлення:</i> про значення і характер культурних потреб; про значення економії в домашньому господарстві; про види і функції банків. <i>Знає:</i>	про хвороби які мають інфекційну природу; виховання навичок емпатичної взаємодії та співчуття у відношенні до хворих. Формування стійких уявлень про функції державної адміністрації та її відділів; розвиток пам'яті шляхом визначення та запам'ятовування адреси міської та районної держадміністрації та переліку її відділів. Розвиток уміння раціонально розподіляти бюджет, обґрунтовувати витрати, співвідносити особисті бажання зі своїми можливостями; розширення та конкретизація уявлень про форми заощаджень та зберігання грошей,
12	8			

13	8	Практичні роботи, екскурсія Вправи у підрахуванні витрат на задоволення культурних потреб. Вправи у раціональному веденні домашнього господарства. Екскурсія до банку. Працевлаштування Установи і відділи з працевлаштування (відділ кадрів, центр зайня-тості). Оформлення на роботу. Документи, необхідні для зарахування на роботу. Їх оформлення. Ділові папери (заява, анкета, розписка, заявка), правила їх складання. Практичні роботи, екскурсія Екскурсія в установи й відділи з працевлаштування. Складання ділових паперів: заяви, автобіографії; заявки на матеріали, інструменти; розписки, доповідної записки; заповнення анкети.	правила економії (врахування реальних можливостей, контроль витрат, реставрація одягу, економія електроенергії та ін.); види і цілі заощаджень; порядок вкладання грошей у банк. <i>Уміє:</i> планувати і підраховувати витрати на культурні та щоденні потреби; дотримуватися правил економії. <i>Учень знає:</i> установи і відділи працевлаштування; місцезнаходження і назви підприємств, де є потреба в робітниках; види документів, необхідних для вступу на роботу; правила переходу на іншу роботу; перелік основних ділових паперів і вимоги до їх написання. <i>Уміє:</i> заповнювати анкету (за зразком); писати заяву (за зразком), автобіографію; складати заявки на матеріали, інструменти; писати розписку за зразком, доповідну записку	виховання вмінь відповідально і усвідомлено ставитися до свого вільного часу . Розширення та уточнення уявлень про установи й відділи з працевлаштування і їх місцезнаходження; розвиток письмового мовлення при складанні ділових паперів, які оформлюються при працевлаштуванні та в процесі роботи; виховання відповідального і свідомого відношення до набутої професії, відчуття самоповаги та самовизначення на своєму робочому місці.
----	---	--	---	--

	8		(за зразком); звертатися у відділ кадрів установ для влаштування на роботу.	
--	---	--	---	--

Програму підготували:
кандидати пед. Наук Гіренко Н.А., Мерсіянова Г.М.